

**ПОВНОВАЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ
У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ
(ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ)**

О.П. Котляренко

*підполковник юстиції,
начальник відділу управління
по боротьбі з корупцією
Головного управління Військової служби
правопорядку Збройних Сил України*

Постановка проблеми. Правова наука України й досі не виробила єдиного нормативного визначення понять «правоохоронний орган», «правоохоронна діяльність», «правоохоронна функція», хоча вони й широко використовуються в науковій літературі, нормативно-правових актах і на практиці. Теоретичний аналіз статусу правоохоронних органів, перспектив і шляхів удосконалення їх діяльності, має не тільки наукове значення, але є й актуальною проблемою в рамках проведення конституційно-правової модернізації. Від визначення змісту правоохоронної діяльності залежить компетенція і повноваження, якими держава наділяє спеціально уповноважені органи на здійснення правоохоронних функцій. При цьому реформи, які сьогодні відбуваються в Україні, вимагають дієвих заходів щодо підвищення ефективності їх діяльності, в тому числі й у Збройних Силах України.

Особливої актуальності це питання набуває зараз, коли нові зовнішньополітичні реалії потребують кардинальних змін у підходах керівництва держави до проблем забезпечення національної безпеки, захисту суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України. Реалії сьогодення є наявним підтвердженням того, що процеси реформування системи правоохоронних органів та Збройних Сил України, які тривають впродовж усього періоду державної незалежності України, проводились безсистемно і не послідовно, фактично в «ручному режимі», а тому уявляється необхідним невідкладно вжити дієвих заходів, за активної наукової підтримки цих процесів. Слід зазначити, що правоохоронна діяльність у Збройних Силах України має особливу, так звану військово-правову специфіку, яка здійснюється уповноваженими суб'єктами із спеціальною компетенцією, що загалом і є предметом цієї публікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичною основою роботи стали праці таких вчених, як: М.І. Мельника, М.І. Хавронюка, В.О. Шамрая, Ю.Є. Полянського, В.Ю. Щербатих, М.І. Карпенка, М.С. Туркота, І.В. Солов'євич, Т.О. Пікулі, А.М. Кучука, В.О. Боняк, А.М. Куліша, В.М. Дубінчак, В.Й. Пашинського, Є.І. Григоренка, Б.М. Ринажевського та інших. Аналіз адміністративно-правових засад забезпечення законності і правопорядку у Збройних Силах України нещодавно проведено С.Ю. Поляковим. Проте на теперішній час залишаються нез'ясованими особливості правоохоронної діяльності у Збройних Силах України, що й зумовлює мету даного дослідження.

Мета статті полягає у з'ясуванні проблемних аспектів конституційно-правового регулювання діяльності суб'єктів, які реалізують правоохоронні функції у Збройних Силах України, та виробленні пропозицій щодо удосконалення такої діяльності.

Основні результати дослідження. Однією з невід'ємних функцій держави є правоохоронна. Від рівня її забезпеченості юридичними, інтелектуальними, матеріально-технічними ресурсами залежить як ступінь захищеності людини та суспільства, так, значною мірою, і перспективи розвитку самої держави. Правоохоронна функція держави спрямовується на охорону й захист основ конституційного ладу, прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, законності та правопорядку, а також притягнення до відповідальності осіб, що вчинили протиправні вчинки. Правоохоронна діяльність покликана рівною мірою забезпечувати інтереси всього суспільства, всіх фізичних і юридичних осіб, держави і територіальних громад, здійснюючи попередження, виявлення, припинення і усунення порушень у врегульованих правом суспільних відносинах. Необхідність реалізації таких завдань безпосередньо й зумовлює формування та діяльність розгалуженої мережі суб'єктів правоохоронної діяльності, і зокрема правоохоронних органів, що спеціально уповноважуються на професійне і постійне здійснення правоохорони на всіх рівнях суспільного життя.

Аналіз ст. 1, 7 Закону України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. [1] дозволяє зробити висновок, що на сучасному етапі розвитку держави ступінь захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина у сферах правоохоронної діяльності та оборони України, – визнаються реальними і потенційними загрозами національним інтересам, реалізація яких гарантує державний суверенітет України. При цьому, посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність визначено як одну з основних загроз національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері та у сфері державної безпеки. У свою чергу, в Законі України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 року визначено «боротьба із злочинністю шляхом поліпшення координації роботи правоохоронних органів, оптимізації їх структури, належного забезпечення їх діяльності», в тому числі у Збройних Силах України, як одну із основних засад політики у сфері розбудови державності [2, ст. 3].

У контексті зазначеного М.І. Карпенко слушно зауважує, що злочинність у Збройних Силах України є дуже небезпечним, дестабілізуючим факто-

ром, який негативно впливає не тільки на них, але й на державу в цілому, а стан справ у Збройних Силах України вважають за один із індикаторів, базуючись на якому можна визначити стан національної безпеки і оборони України [3, с. 6].

В аспекті цього, враховуючи особливості діяльності Збройних Сил України, державою створені спеціальні правоохоронні органи. На нашу думку, до групи суб'єктів, які уповноважені здійснювати правоохоронні функції безпосередньо у Збройних Силах України слід віднести органи: прокуратури України (спеціалізовані прокуратури з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері), військової контррозвідки Служби безпеки України та Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (далі – Служба правопорядку). Для досягнення поставленої мети розглянемо правовий статус та основні повноваження цих органів.

Засади діяльності прокуратури України мають конституційно-правову основу і безпосередньо закріплені в розділі VII Конституції України [4]. Зокрема, ст.121 визначає, що прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються: 1) підтримання державного обвинувачення в суді; 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; 3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство; 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян; 5) нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержання законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами. Згідно ст. 123 Основного Закону України організація і порядок діяльності органів прокуратури України визначається законом, зокрема «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. [5]. У ст. 5 якого закріплено застереження, що на прокуратуру не може покладатися виконання функцій, не передбачених Конституцією України і цим Законом. Згідно ст. 1 зазначеного Закону, прокурорський нагляд за додержанням законів в Україні охоплює в тому числі й правильність їх застосування військовими частинами.

В Україні триває процес реалізації нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [6], прийнятого Верховною Радою України в травні 2012 р. Одночасно з цим був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» від 13 квітня 2012 р. [7]. Ним були внесені зміни до 75 Законів, у тому числі й до Закону України «Про прокуратуру». Зокрема, із ст.13 «Система органів прокуратури» виключено норму про «військові прокуратури», яку замінено на «спеціалізовані прокуратури». Також фактично виключено ст. 17 «слідчі прокуратури» та ряд інших норм, що стосуються «слідчих прокуратури» [5]. Тобто у зв'язку з прийняттям нового КПК України «формально» виконані вимоги п. 9 Розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, проте «реально» Прикінцевими та Перехідними положеннями КПК України [6, с. 123], Прикінцевими положен-

нями згаданого Закону [7] вони відтерміновані і набирають чинності з дня початку діяльності Державного бюро розслідувань України, але не пізніше п'яти років з дня набрання чинності цим Законом.

Таким чином, прокуратура на п'ять років зберегла за собою, функцію досудового розслідування злочинів, у тому числі злочинів проти встановленого порядку несення військової служби (військових злочинів). Зазначене наділяє прокуратуру не властивими їй функціями, а слідчих прокуратури – повноваженнями, які не ґрунтуються на визначених ст. 121 Конституції України функціях прокуратури, та суперечить вимогам ст. 5 Закону України «Про прокуратуру». Оскільки норми Основного Закону України є нормами прямої дії, то Закон повинен відповідати йому, тим більше вказані спірні положення КПК України передбачають додаткові підстави обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Зауважимо, що Конституційний Суд України у своїх рішеннях [8] неодноразово наголошував, що відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Вичерпний перелік конституційних функцій прокуратури як єдиної системи органів держави наведено у ст. 121 Конституції України, а організація і порядок її діяльності згідно зі ст. 123 Конституції України визначаються законом.

Відповідно до вимог Закону України [7], в частині внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо створення спеціалізованих прокуратур, Генеральною прокуратурою України виданий наказ від 11 червня 2012 р. № 100 ш [9], про проведення відповідних організаційних заходів. Зазначеним наказом у структурі органів прокуратури України з 1 липня 2012 р. ліквідовано військові прокуратури, Центрального, Південного, Західного регіонів України, військову прокуратуру Військово-Морських Сил України (на правах обласних) та підпорядковані їм військові прокуратури (на правах міських) загальною штатною чисельністю 708 одиниць, а також 16 посад прокурорів в інших прокуратурах (на правах обласних), які здійснювали нагляд за додержанням законів на підприємствах оборонної промисловості. Натомість з 1 липня 2012 р. утворено спеціалізовані прокуратури Центрального, Південного, Західного і Кримського регіонів з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері загальною штатною чисельністю 755 одиниць, та Головне управління нагляду за додержанням законів у воєнній сфері Генеральної прокуратури України (далі – спеціалізовані прокуратури). Компетенцію зазначених прокуратур поширено на Збройні Сили України, інші військові формування, та оборонно-промисловий комплекс держави. При цьому, загальна штатна чисельність слідчих та керівників слідчих підрозділів цих прокуратур склала близько 80 одиниць. Одночасно з набранням чинності новим КПК України [6] були ліквідовані органи дізнання, передбачені ст.101 КПК України 1960 р., у тому числі й органи та підрозділи дізнання Служби правопорядку загальною чисельністю 107 посад офіцерського складу.

З метою забезпечення належної організації діяльності прокуратур з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері, здійснення ефективного

впливу на зміцнення законності та правопорядку у військових формуваннях та оборонно-промисловому комплексі держави, Генеральною прокурора України виданий наказ від 12 квітня 2013 р. № 12 гн «Про особливості діяльності прокуратур з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері» [10]. Згідно пункту 9 цього наказу слідчі прокуратур з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 402-421, 423-435 Кримінального кодексу України [11], а також вчинених працівниками правоохоронних органів, піднаглядних прокурорам з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері, та іншими особами, зазначеними у ч. 4 ст. 216 КПК України [6], які проходять службу та/або працюють у державних органах чи установах, указаних у п. 1 наказу. До цього переліку віднесено Міністерство оборони України, Збройні Сили України, інші військові формування та державні органи.

Також п.18 наказу, прокурорів з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері всіх рівнів зобов'язано: координувати діяльність підрозділів Служби правопорядку, військової контррозвідки Служби безпеки України та інших правоохоронних органів з питань боротьби зі злочинністю і корупцією, у воєнній сфері [10].

Правовий статус і повноваження Служби безпеки України (далі – СБ України) визначені в Законі України «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. [12], зокрема СБ України – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. СБ України підпорядкована Президенту України. Правову основу діяльності СБ України становлять Конституція України, Закони України «Про Службу безпеки України», «Про основи національної безпеки України», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про розвідувальні органи України», «Про контррозвідувальну діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про засади запобігання і протидії корупції», «Про державну таємницю», «Про боротьбу з тероризмом» та інші нормативно-правові акти. Вказані акти визначають доволі широкий спектр питань діяльності СБ України, її повноваження та особливості виконання покладених завдань у визначених напрямках правоохорони.

Центральне місце у правовому регулюванні діяльності зазначеного органу звичайно відіграє статусний Закон України «Про Службу безпеки України». Він визначає, що діяльність СБ України зосереджується на спеціальних проблемах контррозвідувального характеру, захисті державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, оборонного потенціалу України тощо. До завдань СБ України також входить попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності, інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України. До основних засад діяльності СБ України належать: а) законність; б) повага до прав і гідності особи; в) позапартійність; г) відповідальність перед народом України. В оперативно-службовій діяльності СБ України дотриму-

ється принципів поєднання єдиноначальності і колегіальності, гласності і конспірації [12, ст. 2, 3].

У ст. 9 цього закону визначено систему СБ України, яку складають Центральне управління, підпорядковані йому регіональні органи, органи військової контррозвідки, військові формування, а також навчальні, науково-дослідні та інші заклади СБ України. Організаційна структура СБ України визначається Президентом України. Центральне управління СБ України відповідає за стан державної безпеки, координує і контролює діяльність інших органів СБ України. До його складу входять апарат Голови СБ України та функціональні підрозділи, зокрема: контррозвідки, військової контррозвідки [12, ст. 9-10].

Загальну чисельність, структуру СБ України, її організаційні та правові засади визначено в Законі України «Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України» від 20 жовтня 2005 р. [13], яка включає й органи військової контррозвідки. Організаційна структура Служби безпеки України, затверджена Указом Президента України від 27 грудня 2005 р. (зі змінами) [14]. Указом Президента України від 26 березня 2013 р. внесено зміни, зокрема до Розділу 3, яким передбачено, органи військової контррозвідки (формуються як управління Департаменту контррозвідки Центрального управління, головні відділи і відділи регіональних органів). Отже, на сьогодні Управління військової контррозвідки структурно входить до складу Департаменту контррозвідки СБ України, а його начальник за посадою є «заступник начальника Департаменту контррозвідки Центрального управління – начальник управління військової контррозвідки».

Девіз контррозвідника «щоб перемогти – переретворюй ворогів контррозвідки на її друзів» [15, с. 58]. Зі спогадів ветеранів СБ України відомо, що в системі Комітету державної безпеки Української Радянської Соціалістичної Республіки військової контррозвідки не було, а її створення вимагало копійки праці [15, с. 61]. Формувалась вона на базі колишніх Особливих відділів Комітету державної безпеки СРСР, а безпосередньо на теренах України військова контррозвідка започаткована згідно Указу Президента України від 18 грудня 1991 р. [16].

Контррозвідка СБ України – система підрозділів СБ України, що проти-діють діяльності іноземних спецслужб, а також їхнім легальній і технічній розвідкам. Військова контррозвідка – складова частина СБ України, являє собою систему органів, основу яких складають оперативні підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукові заходи у Збройних Силах України та інших військових формуваннях. Діяльність цих органів спрямована на забезпечення високої бойової готовності Збройних Сил, захист України від розвідувально-підривної діяльності іноземних спецслужб і злочинних елементів. Зауважимо, що проведення оперативно-розшукових заходів, може бути пов'язане з тимчасовим обмеженням прав людини, в тому числі прав військовослужбовців Збройних Сил України.

Згідно ст. 12 Закон України «Про Службу безпеки України» органи військової контррозвідки створюються для контррозвідувального забезпечення

Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України та інших військових формувань, дислокованих на території України. З метою ефективного виконання завдань, покладених на СБ України, вона взаємодіє з Управлінням охорони вищих посадових осіб України, правоохоронними та митними органами України у порядку і на засадах, визначених законами, указами Президента України та прийнятими на їх основі актами СБ України і відповідного відомства.

Відповідно до ст.36 Закону [12], законні вимоги співробітників СБ України при виконанні ними службових обов'язків є обов'язковими для громадян і посадових осіб. Непокоря або опір законним вимогам співробітників СБ України, неправомірне втручання в їх законну діяльність тягнуть за собою відповідальність, передбачену законодавством. Військовослужбовці СБ України мають право зберігати, носити, використовувати і застосовувати зброю та спеціальні засоби на підставах і в порядку, передбачених Законом України «Про міліцію», військовими статутами Збройних Сил України та іншими актами законодавства.

На сьогодні в Україні розроблено ряд законопроектів спрямованих на реформування СБ України та запровадження європейських стандартів у роботі державного правоохоронного органу спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України, а також приведення Закону України «Про Службу безпеки України» у відповідність до Рекомендацій ПАРЄ, зокрема № 1402 (1999), № 1713 (2005) та № 1743 (2005).

У контексті цього, враховуючи що головним (основним) завданням органів військової контррозвідки є контррозвідувальне забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань, вважається доцільним передати до складу Міністерства оборони України органи та підрозділи військової контррозвідки СБ України, які на теперішній час здійснюють контррозвідувальне забезпечення Збройних Сил України. За статусом військова контррозвідка Міністерства оборони України може бути органом з спеціальним статусом у безпосередньому підпорядкуванні Міністра оборони, на зразок Головного управління розвідки Міністерства оборони України. Це дозволить «оперативно», у тісній взаємодії із Службою правопорядку, виконувати правоохоронні функції у Збройних Силах України, за провідної координуючої ролі відповідних прокурорів з наглядом за додержанням законів у военній сфері.

Заради об'єктивності слід зазначити що ця ідея не є новою, адже дискусії навколо неї тривають давно як в наукових колах так і серед практичних працівників правоохоронних органів і спеціальних служб. Наявність дискусійних моментів вказує на підвищений інтерес до питань реформування військової контррозвідки СБ України, а доцільність її проведення є обґрунтованою. На наше переконання, зазначене в цілому сприятиме більш ефективному здійсненню Збройними Силами України покладених на них Конституцією України завдань і функцій, забезпеченню визначеного рівня бойової та мобілізаційної готовності органів військового управління Збройних Сил України.

Правовий статус, повноваження, принципи діяльності Служби правопорядку визначені в Законі України «Про Військову службу правопорядку у

Збройних Силах України» від 7 березня 2002 р. [17]. Так, згідно із статтею 1 Закону, Служба правопорядку – спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни у Збройних Силах України; запобігання і припинення правопорушень; виявлення і припинення корупційних правопорушень; захисту життя, прав і законних інтересів військовослужбовців, а також захисту майна Збройних Сил України від розкрадання; участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах.

У преамбулі Закону [17] визначено, що вказане спеціальне правоохоронне формування створюється з метою: а) зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України; б) забезпечення конституційних прав військовослужбовців. Зазначені завдання охоплюються поняттям правоохоронна діяльність, яка в останні роки стає одним із визначальних напрямків суспільно значущої діяльності держави, адже мета її полягає у формуванні нової ідеології пріоритету прав людини, створенні дієвих гарантій реалізації громадянами своїх конституційних прав і свобод, у тому числі в умовах їх обмежень, пов'язаних з проходженням військової служби.

У своїй діяльності Служба правопорядку керується Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами, а діяльність її будується на принципах законності, поваги до особи, її прав і свобод, соціальної справедливості, централізованого керівництва та єдиноначальності [17, ст. 2].

Загалом правовий статус, повноваження Служби правопорядку, які закладені в Законі є цілком зрозумілими, проте, на нашу думку, мають певні особливості. Так, Служба правопорядку є спеціальним правоохоронним формуванням у складі військового формування. «Спеціалізованість» її полягає в поширенні компетенції на певне коло суб'єктів, а саме Збройні Сили України (військове формування) загалом, та їх складові зокрема. Визначення військового формування закріплено в ст.1 Закону України «Про оборону України» від 6 грудня 1991 р. [18]. Зокрема, крім завдань, покладених на Збройні Сили України Конституцією України, вказаний Закон додатково покладає на військове формування ще завдання щодо захисту державної незалежності і національних інтересів. Проте, ключовий момент – це підпорядкування правоохоронного формування (Служби правопорядку) керівництву військового формування (Збройних Сил України), що ускладнює дотримання принципів незалежності і неупередженості в її діяльності.

Беззаперечним також є те, що Служба правопорядку, як організаційна складова Збройних Сил України, бере участь у виконанні покладених на них Конституцією України та Законами України функцій. Крім цього, Служба правопорядку, як правоохоронне формування, реалізує визначені їй Законом [17] правоохоронні функції, мета яких забезпечити правопорядок у Збройних Силах України.

Виконання цих повноважень Службою правопорядку забезпечується імперативним характером норм, а їх реалізація підсилюється можливістю застосування державного примусу. Зокрема, для виконання вказаних повноважень військовослужбовці Служби правопорядку можуть обмежувати права

і свободи та особисту недоторканність правопорушників. Також у передбачених в законодавстві випадках і встановленому порядку військовослужбовці мають право застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю. Зауважимо, що застосовувати передбачені законом заходи примусу держава уповноважує винятково правоохоронні органи (органи охорони правопорядку) для реалізації її функцій.

Ми вже зазначали, що існують випадки необхідності негайного реагування та припинення правопорушень, і саме за таких обставин представник правоохоронного органу, у суворій відповідності до закону застосовує заходи насильства без попередження. Служба правопорядку, як і міліція, уповноважена діяти шляхом безпосереднього примусу. Примус тут розуміється широко, як використання беззастережних односторонніх приписів, що містять не тільки прямі (фізичні), але й опосередковані його форми, у тому числі різні перевірки, заборони, обмеження, стягнення тощо. Така діяльність Служби правопорядку беззаперечно пов'язана з обмеженням прав громадян, а це зумовлює підвищену чутливість до її функціонування. Таким чином, наділення Служби правопорядку правом застосування примусу обумовлює особливість її становища в системі державних органів. Це також стосується інших органів, які одержали назву правоохоронних. Аналіз їх правового статусу дає змогу зробити висновок, що своїм об'єднанням під таким найменуванням вони зобов'язані наявній у них можливості діяти методом примусу, тобто, це органи примусової підтримки правопорядку. Мова йде, по суті, про «правопримусові» органи.

Підсумовуючи викладене, необхідно зазначити, що Служба правопорядку для реалізації правоохоронної функції уповноважена використовувати методи переконання та примусу. Безперечно, їх застосування сприяє ефективному зміцненню законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України. З іншого боку, визнавши людину найвищою соціальною цінністю, Конституція України заборонила використання Збройних Сил України (її складових), інших військових формувань для обмеження прав і свобод громадян [4, ст. 17]. Отже, у буквальному розумінні, тобто без урахування правоохоронного статусу Служби правопорядку, використання нею примусових заходів суперечить нормам Основного Закону України. Безперечно, що виконання покладених на Службу правопорядку (інші військові формування з правоохоронними функціями) завдань, без застосування примусу (сили) є неможливим. Відтак, на нашу думку, піднята проблематика є неоднозначною, має дискусійний характер і потребує внесення змін до Конституції України та інших нормативно-правових актів.

У результаті таких змін Службу правопорядку необхідно реформувати у військову поліцію, яка й буде головним, основним та єдиним суб'єктом правоохоронної діяльності у Збройних Силах України, що спеціально для цього й створена, з функціями досудового розслідування військових злочинів та повноваженнями на здійснення окремих оперативно-розшукових заходів. Підпорядкувати військову поліцію слід Міністру оборони України, як керівнику центрального органу виконавчої влади і військового управління, поши-

рити її компетенцію на інші військові формування, які беруть участь в обороні держави.

Висновки. На завершення зазначимо, що оптимізація структури суб'єктів, уповноважених реалізовувати правоохоронні функції у Збройних Силах України, і зосередження їх в одному державному органі цілком логічно вписуються в рамки сучасних процесів реформування правоохоронних органів держави та Збройних Сил України. На наше переконання, такі зміни сприятимуть ефективному забезпеченню конституційних прав військовослужбовців, зміцненню законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України, що загалом відповідає меті (задуму) створення Служби правопорядку, а в цілому забезпечить належне виконання покладених на Збройні Сили України Конституцією України завдань і функцій, гарантуватиме воєнну безпеку держави та її громадян. Також вважаємо, що в рамках проведення задекларованої конституційної реформи, доцільно в Конституції України визначити правовий статус Збройних Сил України та їх місце в системі органів державної влади (державних органів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19 червня 2003 року № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
2. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 1 липня 2010 року № 2411-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.
3. *Карпенко М.І.* Кримінальна відповідальність за порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості (кримінально-правове та кримінологічне дослідження) / За заг. ред. Матвійчука В.К.: Монографія. – К. : КНТ, 2006. – 232 с.
4. Конституція України // Офіційне видання Верховної Ради України. – К. : Парламентське видавництво. – 1996. – Ст. 8.
5. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 року № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. (Відповідає офіц. текстові): – К. : Алерта, 2013. – 270 с.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4652-VI. (Відповідає офіц. текстові): – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 292 с.
8. Рішення Конституційного Суду України від 10 вересня 2008 року № 15-рп/2008 у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 1, частини першої статті 7, статей 8, 9, 10, частини четвертої статті 14, статті 17, частини першої статті 20, частини третьої статті 29 Закону України «Про прокуратуру» (справа про повноваження прокуратури відповідно до пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України).
9. Наказ Генеральної прокуратури України від 11 червня 2012 року № 100 ш // Поточний архів Головного управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України за 2012 рік.

10. Про особливості діяльності прокуратур з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері: Наказ Генеральної прокуратури України від 12 квітня 2013 року № 12 гн // Поточний архів Головного управління Військової служби правопорядку Збройних Сил України за 2013 рік.

11. *Баулін Ю.В.* Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Вид. третє. – Х.: ТОВ «Одісей», 2007. – 1184 с.

12. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

13. Про загальну структуру і чисельність Служби безпеки України: Закон України від 20 жовтня 2005 року № 3014-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 4. – Ст. 53.

14. Питання Служби безпеки України: Указ Президента України від 27 грудня 2005 року № 1860/2005. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1860/2005>.

15. Служба безпеки України: історія та сучасність: до 20-ї річниці створення. – К.: Видавець Корбуш, 2012. – 384 с.

16. Про контррозвідувальне забезпечення військових формувань: Указ Президента України від 18 грудня 1991 року № 7. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/7/1991>.

17. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 7 березня 2002 року № 3099-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 32. – Ст. 225.

18. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 9. – Ст. 106.

Котляренко О.П. Повноваження суб'єктів реалізації правоохоронної функції у Збройних Силах України (проблемні аспекти конституційно-правового регулювання)

У статті проведено аналіз положень Конституції України та інших законів України, які визначають правовий статус та повноваження суб'єктів правоохоронної діяльності у Збройних Силах України, зокрема органів: прокуратури України (спеціалізовані прокуратури з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері), військової контррозвідки Служби безпеки України та Військової служби правопорядку. Висвітлено проблемні аспекти конституційно-правового регулювання їх діяльності. Сформульовано пропозиції, спрямовані на вдосконалення правоохоронної діяльності у Збройних Силах України.

Ключові слова: *Збройні Сили України, Конституція України, територіальна цілісність, правоохоронна функція, Військова служба правопорядку.*

Котляренко А.П. Полномочия субъектов реализации правоохранительных функций в Вооружённых Силах Украины (проблемные аспекты конституционно-правового регулирования)

В статье проведён анализ положений Конституции Украины и других законов Украины, которые определяют правовой статус и полномочия субъектов правоохранительной деятельности в Вооружённых Силах Украины, в частности органов: прокуратуры Украины (специализированные прокуратуры по надзору за соблюдением законов в военной сфере), военной контрразведки Службы безопасности Украины и Военной службы правопорядка. Освещены проблемные аспекты конституционно-

правового регулювання їх діяльності. Сформульовані пропозиції, направлені на удосконалення правоохоронної діяльності в Збройних Силах України.

Ключевые слова: Збройні Сили України, Конституція України, територіальна цілісність, правоохоронна функція, Воєнна служба правопорядка.

Kotlyarenko O.P. Powers subektov exercising law enforcement functions in the armed forces (constitutionally problematic aspects of legal regulation)

The article analyzes the provisions of the Constitution and other laws of Ukraine , which determine the legal status and powers subektov law enforcement in the Armed Forces of Ukraine, bodies chasnosti: Prosecutor's Office (Specialized Prosecutor's Office for Supervision of law in the military), Military Counterintelligence Security Service of Ukraine and the Military service Law Enforcement. Highlight problematic aspects of constitutional and legal regulation of their activities. Proposals aimed at improving law enforcement in the Armed Forces of Ukraine.

Keywords: Armed Forces of Ukraine, the Ukrainian Constitution, territorial integrity, it law-enforcement function, military law and order.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2014.